

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ  
ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ**

(за матеріалами міжнародного «круглого столу» 18 травня 2018 р.)

Завершив роботу міжнародний «круглий стіл» за темою «Актуальні проблеми кримінально-правової охорони громадської безпеки». Організаторами заходу виступили Відокремлений підрозділ «Харківський обласний осередок» громадської організації «Всеукраїнська асоціація кримінального права» та сектор дослідження кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України.

У роботі наукового форуму взяли участь три академіки НАПрН України: доктор юридичних наук, професор Василь Якович Тацій, доктор юридичних наук, професор Юрій Васильович Баулін, доктор юридичних наук, професор Вячеслав Іванович Борисов, 16 докторів наук (професорів) та 28 кандидатів юридичних наук (доцентів), які представниками вітчизняних навчальних та науково-дослідних закладів: Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Харківського національного університету внутрішніх справ, Національної академії прокуратури України, Національного університету «Києво-Могилянська академія», Національної академії внутрішніх справ, Академії державної пенітенціарної служби, Університету державної фіскальної служби України, Національного університету «Одеська юридична академія», Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, а також учені з Польщі та Білорусі. Приєдналися до роботи форуму і практичні працівники.

Учасники заходу обговорювали дискусійні теоретичні та практичні питання за такими напрямками: удосконалення кримінального законодавства з питань боротьби з терористичними злочинами; організована злочинність як сучасна загроза громадській безпеці України; незаконний обіг зброї, вибухових речовин та інших загальнонебезпечних предметів.

Відкрила захід доктор юридичних наук, професор, голова Відокремленого підрозділу «Харківський обласний осередок» ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права» Людмила Миколаївна Демидова. Вона подякувала усім присутнім за участь у міжнародному круглому столі, який об'єднав провідних вчених України, Польщі та Республіки Білорусь, що займаються дослідженнями проблем охорони громадської безпеки, а також представників правоохоронних та судових органів.

Людмила Миколаївна зазначила, що сьогодні злочинні посягання на громадську безпеку, у першу чергу, терористичні злочини, діяльність злочинних організацій, бандитизм, неконтрольоване державою озброєння населення з реальним використанням зброї для насильницьких діянь, що руйнують спокій у суспільстві, є головними загрозами національній безпеці України. У цих умовах досить актуальним є аналіз якості й ефективності норм розділу IX Особливої частини КК України, обговорення шляхів удосконалення кримінально-правової охорони громадської безпеки та розроблення рекомендацій, що можуть бути корисними для державних органів, органів місцевого самоврядування, слідчо-судової практики і громадськості.

До учасників круглого столу з привітальним словом звернувся доктор юридичних наук, професор, академік НАН України і НАПрН України, голова громадської організації «Всеукраїнська асоціація кримінального права», ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Василь Якович Тацій, який привітав із початком роботи форуму. та відзначив, що уже другий рік поспіль правники з України та із зарубіжних країн збираються на науково-практичний круглий стіл, що проводить-

ся Відокремленим підрозділом «Харківський обласний осередок» ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права» і Науково-дослідним інститутом вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, для обговорення найбільш актуальних кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю.

У травні минулого року обговорювалися питання кримінально-правової охорони основ національної безпеки України, а в цьому році темою наукового заходу є «Актуальні проблеми кримінально-правової охорони громадської безпеки». Вибір такого ракурсу розгляду проблем боротьби зі злочинністю в сучасних умовах воєнних дій на Сході нашої країни, окупованого Криму та неконтрольованого державою озброєння населення не є випадковим. Поновлення спокою та злагоди в суспільстві є першочерговим завданням для державних інституцій і науковців, які завжди були й є справжньою рушійною силою в розбудові України як соціальної, демократичної, незалежної і правової держави з євроінтеграційним курсом.

Із вступним словом виступив доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, заступник голови ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права», директор Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України Вячеслав Іванович Борисов, який відзначив, що проведення «круглого столу» за темою «Актуальні проблеми кримінально-правової охорони громадської безпеки» є помітною подією в науковому середовищі, оскільки такий науково-практичний захід вже став традиційним та присвячується розгляду актуальних проблем кримінального права до Всеукраїнського фестивалю науки.

Вчений вказав, що обрання зазначеної теми є не випадковим, оскільки безпека поряд із життям і здоров'ям людини, її честю, гідністю та недоторканністю визнані в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції). Убезпечення кожного громадянина, як і суспільства в цілому, є одним із

найважливіших завдань України як «суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави» (ст. 1 Конституції). На сьогодні, коли наша держава перебуває у складному економічному, політичному та соціальному стані, а також у часи ведення бойових дій на її Сході та в умовах глобалізації світових процесів актуальність захисту громадської безпеки є очевидною не тільки для фахівців кримінального права та представників правоохоронних і судових органів, а й для пересічних громадян. Від додержання громадської безпеки багато в чому залежать рівень захищеності кожної людини від загроз загальнонебезпечного характеру, так і відповідні інтереси суспільства та держави.

З науковою доповіддю «Доктринальна модель кримінально-правової охорони громадської безпеки: концептуальні засади» виступила доктор юридичних наук, професор, голова Відокремленого підрозділу «Харківський обласний осередок» ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права», професор кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України Людмила Миколаївна Демидова. Вона підкреслила, що проблемними залишаються ключові питання подальшого удосконалення кримінального законодавства щодо громадської безпеки, зокрема, розуміння парадигми громадської безпеки й її співвідношення з поняттями «національна безпека», «основи національної безпеки», «громадський порядок» та ін.; встановлення видів громадської безпеки й тих їх властивостей, що підтверджують доцільність їх охорони розділом IX Особливої частини КК; повнота й точність передбачення в КК видів злочинів проти громадської безпеки та їх обов'язкових ознак. Не втихає дискусія щодо точності фіксації ознак цих злочинів насамперед у статтях 258, 258<sup>3</sup>, 258<sup>5</sup> КК та ін. Для удосконалення правового забезпечення кримінально-правової охорони громадської безпеки допові-

дачкою запропоновані й обґрунтовані концептуальні засади доктринальної моделі. Таку модель репрезентовано як певну системну сукупність поглядів, ідей, принципів, а також основних напрямів, заходів, інших концептуальних засад перспективного правового забезпечення охорони громадської безпеки України.

Наступним доповідачем була заступник директора з наукової роботи Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник Владислава Станіславівна Батиргарєєва. Її наукова доповідь «Злочини проти громадської безпеки як загроза основам національної безпеки України» викликала особливий інтерес учасників конференції, враховуючи важливість для наукового кола розглянутих доповідей питань. Зокрема, В. С. Батиргарєєва зазначила, що у тих умовах, в яких вимушена перебувати Україна, поняття безпеки стає сенсоутворюючим чинником нашого буття. Проблематика убезпечення людини, її прав і свобод від злочинності сьогодні, як ніколи, виявляється вельми актуальною темою. Адже відомо, кримінальна реальність не є застиглим феноменом. Цей феномен чуйно реагує на певні події – людські, техногенні, природні катаклізми, різного роду трансформаційні процеси, що перманентно відбуваються у суспільстві, та ін. Під час корінних перетворень у масштабах всього суспільства злочинність так само набуває нових якісних характеристик. Один із таких періодів сьогодні якраз і переживає наша країна. І слід відверто зазначити, що життя в епоху суспільного зламу призвело до безпрецедентного збільшення тих злочинів, які за минулих часів не були характерними для українського суспільства.

Також із доповіддю «Питання удосконалення закону про кримінальну відповідальність за терористичні злочини» виступив доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Харківського національного університету внутрішніх справ Вячеслав Павлович Ємельянов. Дослідник зазначив, що після ратифікації Україною 31 липня 2006 р. Конвен-

ції Ради Європи про запобігання тероризму від 16 травня 2005 р. були прийняті закони України від 21 вересня 2006 р. № 170-V і від 18 травня 2010 р. № 2258-VI, згідно з якими Кримінальний кодекс був доповнений статтями 258<sup>1</sup> – 258<sup>5</sup>. Досконале ознайомлення з цим законодавчими новелами свідчить про те, що вони не тільки не відповідають повною мірою міжнародно-правовим документам, але й породили неузгодженості зазначених норм як між собою, так і з іншими кримінально-правовими нормами, що, безумовно, ускладнює їх застосування у слідчо-судовій практиці. Таким чином, вчений вважає за доцільне викласти базовий склад терористичних злочинів під назвою «Акт тероризму» з таким змістом: «Акт тероризму, тобто вчинення або погроза вчинення вибуху, підпалу, отруєнь, затоплень, посягання на життя, захоплення заручників, установ, підприємств, організацій, радіоактивних матеріалів або інших суспільно небезпечних діянь, спрямованих на залякування населення з метою впливу на прийняття рішень чи вчинення або невчинення дій органами державної влади чи місцевого самоврядування, міжнародним організаціями, об'єднаннями громадян, фізичними або юридичними особами».

Жвавий інтерес викликав і виступ хабілітованого доктора філософії, професора кафедри кримінального права юридичного факультету Університету в Білостоці (Польща) Катажини Лясковської на тему «Современное состояние организованной преступности в Польше и реагирование государства на неё». Враховуючи зростання значення порівняльно-правових досліджень для подальшого розвитку національного кримінального законодавства в умовах глобалізації і реалізації євроінтеграційного курсу України, пані Лясковська зазначила, що «появление организованной преступности в Польше в начале 1990-х годов и ее дальнейшее развитие до наших дней – это огромный вызов для государства, которое обязано обеспечить безопасность своих граждан. Это было и остается проблемой как для законодателя, так и для правоохранительных и судебных органов». У своїй доповіді К. Лясковська висвітлила формування в Польщі явища організованої злочинності протягом бага-

тьох років, розглянула питання, що стосуються його правового регулювання, пов'язані з переслідуванням і виявленням злочинів, вчинених в організованих злочинних структурах, а також розкрила кримінальну політику судів щодо їх виконавців.

Наступним доповідачем був доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінально-правових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Ігор Іванович Митрофанов із темою виступу «Невикористані можливості кримінального права в протидії злочинам проти громадської безпеки». Дослідник зазначив, що кримінальне право України характеризується як наявністю невикористаних можливостей права в протидії злочинам проти громадської безпеки, так і необхідністю подальшого вдосконалення існуючих кримінально-правових нормативів, що встановлюють покарання за ці злочини. Проте законодавчих можливостей недостатньо, оскільки для їх реалізації необхідний налагоджений механізм реалізації цих нормативів, поєднаний із усвідомленням правлячими елітами потреб соціуму в протидії кримінальній активності всією системою зазначених вище заходів. Крім того, засоби кримінальної відповідальності не можуть вибірково застосовуватися до окремих категорій громадян. Це пояснюється тим, що такий підхід правозастосовних органів викликає не лише обурення населення країни, а й породжує зневагу до закону про кримінальну відповідальність та до кримінальної юстиції в цілому. Все це може призвести до переходу людей від розрахунку на судове встановлення (відновлення) соціальної справедливості до її знаходження в позасудових формах (самосуд).

Продовжив наукову дискусію у доповіді «Вдосконалення протидії злочинам терористичної спрямованості з урахуванням досягнень наукового прогресу (біоінженерія, штучний інтелект, неорганічна та змішана форма життя)» кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Олександр Едуардович Радутний. Науковець, зокрема, акцентував увагу учасників круг-

лого столу, що злочини терористичної спрямованості все частіше можуть бути пов'язані з використанням сучасних технологій, пристроїв та винаходів. Напрямами, які є уразливими з позиції їх потенційного використання як окремими терористами, так і терористичними організаціями, можуть бути: 1) біоінженерія; 2) створення живих істот, які поєднують органіку з неорганікою (так звані кіборги – скорочення від англ. «cybernetic organism» – біологічний організм, який містить у собі механічні та (або) електронні компоненти); 3) створення неорганічної форми життя. Він обґрунтував свій висновок, що уразливість вказаних напрямів науково-технічного прогресу не має слугувати причиною для їх заборони у цілому, а лише вимагає належного правового регулювання, зокрема через перегляд окремих положень доктрини кримінального права щодо суб'єкта правовідносин та суб'єкта злочину або кваліфікуючих ознак останнього.

Також із доповіддю «Поняття транснаціональної організації за кримінальним законодавством України» виступив кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сергій Васильович Гринчак. Зокрема, науковець зазначив, що негативними рисами процесу світової глобалізації є трансформація організованої злочинності в транснаціональну, що створює реальну загрозу для людства в цілому. С. В. Гринчак обґрунтував свій висновок і зазначив, що «транснаціональна організація» – це злочинна організація, яка займається незаконною трансплантацією або незаконною торгівлею органами або тканинами людини, створена з метою отримання прибутку і поширює свою діяльність на територію декількох держав. У той же час, враховуючи неналежне законодавче регулювання, а як наслідок теоретичну і практичну складність визначення природи транснаціональної організації, банди, терористичної групи чи терористичної організації, незаконних воєнізованих чи збройних формувань тощо, вбачається перспективним напрямом подальше дослідження уніфікації форм співучасті, загальних та спеціальних видів

організованих злочинних об'єднань, які передбачені кримінальним законодавством України.

Наступним доповідачем був кандидат юридичних наук, доцент, відповідальний секретар ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права», доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Юрій Анатолійович Пономаренко із темою виступу «Протиправність як ознака незаконного поводження зі зброєю». Дослідник зазначив, що проблема розмежування законного та незаконного поводження зі зброєю останнім часом є високо актуальною в Україні. Це обумовлюється, по-перше, продовжуваною вже більше чотирьох років війною, яка є невичерпним джерелом збільшення озброєності населення; по-друге, все більшим зростанням чисельності і впливовості прибічників легалізації цивільної зброї; по-третє, декількома резонансними виправдувальним вироками, винесеними нещодавно судами України за ст. 263 КК України. Зокрема, учений акцентував увагу на тому, що така судова практика у разі її продовження може перетворитися на фактичну легалізацію поводження з будь-якою вогнепальною чи холодною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами до того часу, поки не буде прийнятий «Закон України про порядок поводження зі зброєю (або про порядок видачі дозволів на неї)». Інакше кажучи, ця судова практика може стати підґрунтям для віднесення до правомірних тих випадків поводження зі зброєю, які сьогодні визнаються протиправними.

Активними учасниками круглого столу були доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, професор кафедри кримінального права національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Юрій Васильович Баулін, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Василь Миколайович Киричко, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого Сергій Вячеславович Гізімчук. Участь в дискусії також прийняли

кандидат юридичних наук, доцент старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України Т. А. Павленко, кандидат юридичних наук, доцент, провідний науковий співробітник цього Інституту О. О. Пащенко, кандидати юридичних наук Т. А. Дунаєва, Д. П. Євтеєва, Г. С. Крайник, Н. В. Невідома та ін.

За підсумками роботи міжнародного круглого столу були прийняті рекомендації.

**Л. М. Демидова**, доктор юридичних наук, професор, голова Відокремленого підрозділу «Харківський обласний осередок» ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»;

**Н. В. Невідома**, кандидат юридичних наук, секретар Відокремленого підрозділу «Харківський обласний осередок» ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»